

До спеціалізованої вченої ради ДФ 41.086.082

Національного університету

«Одеська юридична академія»

(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23).

ВІДГУК

офіційного опонента

Діденко Лариси Василівни

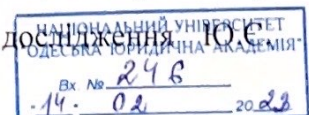
на дисертаційну роботу Зінькевич Юлії Євгенівни

**на тему «Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 - «Право»**

Актуальність дисертаційного дослідження Юлії Євгенівни Зінькевич зумовлена тим, що реформа спадкового права, яка сьогодні є важливою складовою кодифікації цивільного законодавства в Україні дала поштовх для активізації наукових досліджень тих норм, які пов'язані з відповідною галуззю суспільних відносин. Особливої уваги науковців серед норм спадкового права України, заслуговують питання, що стосуються розподілу спадщини спадкоємцями. Цивільний кодекс України 2003 року значно розширив диспозитивні засади регулювання спадкових відносин, закріпивши на законодавчому рівні можливість укладання договорів, що дозволяє спадкоємцям самостійно на власний розсуд розподілити спадщину.

Але даний інститут був відсутнім у раніше чинному цивільному законодавстві України, що призвело до того, що сьогодні правове регулювання даної сфери відносин має фрагментарний характер, що дозволяє лише сформувати загальне уявлення про певні види договорів, одночасно створюючи значні труднощі при застосуванні відповідних норм права на практиці через відсутність чіткого розуміння правової природи, суб'єктного складу, часових меж укладення договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини, особливостей їх нотаріального оформлення тощо.

Отже, перед наукою цивільного права стоять завдання, спрямовані на вирішення проблем цивільно-правового регулювання відносин, щодо розподілу спадщини. У цьому сенсі комплексне дисертаційне дослідження Ю.Є.

Зінкевич присвячене інституту договорі щодо розподілу спадщини у цивільному праві України характеризується безперечною актуальністю та своєчасністю. Успішне виконання завдань даного дослідження має як теоретичне, так і практичне значення.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, які виникають у процесі укладення, зміни та припинення договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни

Ознайомлення з дисертацією Ю.Є. Зінкевич дає змогу говорити про те, що сформульовані в ній наукові висновки і рекомендації мають належну міру достовірності та обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії. Поставлені при написанні дисертаційного дослідження завдання такі як: дослідити ступінь розвитку правового регулювання цивільного законодавства відносин щодо розподілу спадщини; розробити доктринальне поняття договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини та сформулювати їх ознаки; визначити мету, об'єкт та предмет договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини; розробити доктринальне поняття зобов'язання щодо розподілу спадщини, визначити його об'єкт та предмет; проаналізувати теоретичне підґрунтя виокремлення договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини в системі цивільно-правових

договорів; визначити правову природу та місце договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини в системі цивільних договорів; з'ясувати типову та видову приналежність договорів щодо розподілу спадщини; визначити коло умов, які складають зміст договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини; сформулювати перелік основних відомостей, які мають включати договори щодо розподілу спадщини та розробити зразки таких договорів; з'ясувати належну форму укладення досліджуваних договорів; визначити порядок укладення, зміни та припинення договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини; дослідити специфіку кожної стадії розвитку договорів щодо розподілу спадщини; виявити особливості нотаріального оформлення прав спадкоємців за наявності домовленості щодо зміни черговості спадкування, зміни розміру часток у спадщині та поділу спадкового майна; визначити та проаналізувати етапи нотаріального оформлення прав спадкоємців за договорами щодо розподілу спадщини; розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення цивільного законодавства з метою більш ефективного його застосування у сфері розподілу спадщини, у цілому, розкриті успішно.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені у рукописі дисертації, є достатньо обґрунтованими, що свідчить про опрацювання дисертанткою достатнього емпіричного матеріалу.

Назва і структура дисертаційного дослідження визначені досить зважено і чітко, орієнтують на коло проблем та практичних завдань, які слід було вирішити при проведенні дослідження концептуальних положень договірного розподілу спадщини між спадкоємцями за цивільним законодавством України.

Не викликає заперечень й детальне дослідження всіх зазначених питань у окремих розділах і підрозділах дослідження.

Структура дисертації цілком логічна і відповідає завданням наукового дослідження. Логічна побудова дисертації свідчить про обізнаність здобувача з матеріалом. У всіх розділах дисертантка намагається давати власну оцінку й коментарі, використовуючі при цьому нотаріальну та судову практику, що свідчить про наукову спроможність самостійного опрацювання теми.

Ступінь обґрунтованості отриманих автором результатів є достатньо високим. Авторка використала практично всі найбільш відомі дослідження вітчизняних та зарубіжних попередників, виявила генезу проблематики, її значимість, визначилась в практичному значенні свого дослідження. Вивчення та аналіз праць зазначених науковців дали змогу визначити й оцінити стан проблеми, що досліджується, виявити питання, що постали на сучасному етапі реформування теорії цивільного і спадкового права та визначити шляхи їх вирішення.

Базу дослідницької методології сформували методи сучасної теорії пізнання суспільно-правових явищ, що ґрунтуються на філософії діалектичного розвитку, з використанням таких засад наукового мислення, як аналіз і синтез, порівняння, спостереження. Оригінальна методологія дослідження підтверджує достовірність наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації. Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження (формально-логічний метод, метод системно-структурного аналізу, порівняльний метод тощо) дозволило авторці виконати головні завдання, що поставали перед нею.

Ознайомлення з представленою роботою дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором

Авторкою у ході дослідження було опубліковано основні результати, що знайшли відображення у дисертації. Отримані положення носять оригінальний, самостійний характер, робіт у співавторстві за темою дослідження не заявлено. Посилання на авторські публікації у роботі присутні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дана дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права є спеціальним комплексним дослідженням інституту договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини в Україні.

Аналізуючи за допомогою згаданих вище методів зазначену джерельну базу та відповідні теоретичні положення, сформульовані у літературі, авторкою зроблено низку висновків, що мають усі необхідні ознаки наукової новизни.

Зокрема, поміж них можна назвати пропозицію дисертантки доповнити існуючі класифікації цивільно-правових договорів шляхом виділення нового типу цивільно-правових договорів - договорів у спадковому праві, на рівні з виділенням нового виду договорів спадкування - договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини (договір про зміну черговості одержання права на спадкування, договір про зміну розміру частки у спадщині, договір про поділ спадкового майна).

До здобутків дисертантки варто віднести сформульоване авторське визначення поняття договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини, а саме: договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини - це домовленість спадкоємців, які прийняли спадщину, спрямована на забезпечення справедливого розподілу ними спадщини, її частки або права на спадщину, оформлення якої здійснюється після спливу строку для прийняття спадщини та до моменту видачі свідоцтва про право на спадщину.

Безсумнівним позитивним моментом даного дисертаційного дослідження є те, що авторка спираючись на аналіз численних нормативно-правових актів, нотаріальної та судової практики, пропонує вирішення проблемних практичних питань, які виникають у нотаріальній діяльності при застосуванні досліджуваних договорів. Зокрема, нормативна неврегульованість питання змісту договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини, вимагає від нотаріуса розроблення переліку відомостей, які є необхідними для посвідчення відповідного договору про розподіл спадщини. Так, при посвідченні договору про зміну черговості одержання права на спадкування авторка рекомендує вказувати у тексті договору відомості про: спадкодавця; спадкоємців, які

закликаються до спадкування та прийняли в установленому законом порядку спадщину - сторін договору; відомості про наявність або відсутність інших спадкоємців, які не беруть участі у договорі; застереження про дотримання прав інших осіб, в тому числі спадкоємців; вказівка, для кого саме із спадкоємців за законом, змінюється черговість одержання права на спадкування; розмір частки у спадщині, належної спадкоємцям до та після залучення до спадкування спадкоємця наступної черги; розподіл витрат за нотаріальне посвідчення договору; роз'яснення положень чинного законодавства про умови та наслідків укладення відповідного договору.

При посвідченні договору про зміну розміру часток у спадщині у тексті договору слід вказувати відомості про: спадкодавця; спадкоємців, які закликаються до спадкування та прийняли в установленому законом порядку спадщину - сторін договору; відомості про наявність або відсутність інших спадкоємців, які не беруть участі у договорі; застереження про дотримання прав інших осіб, в тому числі спадкоємців; розмір ідеальних часток у спадщині спадкоємців відповідно до закону та після укладення договору; розподіл витрат за нотаріальне посвідчення договору; роз'яснення положень чинного законодавства про умови та наслідків укладення відповідного договору.

При посвідченні договору про поділ спадкового майна у тексті договору нотаріусу слід вказувати відомості про: спадкодавця; спадкоємців, які закликаються до спадкування та прийняли в установленому законом порядку спадщину - сторін договору; застереження про дотримання прав інших осіб, в тому числі спадкоємців; розмір ідеальних часток у спадщині відповідно до закону; спадкове майно, яке належало спадкодавцю із посиланням на документи, що посвідчують право власності та підтверджують державну реєстрацію на нього; порядок розподілу речей, які входять до складу спадщини; наявність чи відсутність застосування грошової компенсації, якщо вартість поділених речей різна; розподіл витрат за нотаріальне посвідчення договору; роз'яснення положень чинного законодавства про умови та наслідків укладення відповідного договору.

Крім цього, дисертанткою розроблено зразки договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини, що має велику практичну цінність для нотаріальної спільноти.

Необхідно зазначити, що робота містить продумані й логічні висновки. Вони кореспондуються з поставленими завданнями дослідження, положеннями його новизни. Отримані результати є самостійними і заслуговують позитивної оцінки, оскільки обґрунтованість та достовірність отриманих у роботі наукових результатів, висновків і рекомендацій базується на залученні широкої джерельної бази.

Дисертація характеризується цілою низкою інших положень, що свідчать про оригінальний характер отриманих результатів.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження

Результати даного дисертаційного дослідження мають не лише наукове, але й практичне значення. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції авторки можуть бути використані у правотворчій сфері, у науково-дослідній сфері, у сфері практичної діяльності, у навчально - методичному процесі.

Аналіз чинного законодавства та практики його застосування, аргументовані використанням існуючих концепцій відповідних інститутів, положень Конституції України, а тому можуть бути визнані достовірними.

На користь практичного характеру отриманих результатів свідчить глибокий аналіз авторкою матеріалів вітчизняної судової практики та її практичні рекомендації щодо внесення змін до норм чинного цивільного кодексу України.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Авторка виявила належний рівень знань спеціальної літератури з теми дослідження, нормативно-правового матеріалу, проаналізувала низку

дискусійних проблем, що підлягають подальшому осмисленню і відповідному вирішенню.

Дисертанткою застосовані різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, проаналізовані спеціальна література, зроблена критична оцінка вітчизняних здобутків з проблематики дисертації, положень чинного законодавства.

Попри загальне позитивне враження від дисертації, необхідно зазначити що окремі її положення носять дискусійний характер, а окремі висновки потребують додаткової аргументації:

Вони полягають, зокрема, у такому:

1. У дисертаційній роботі авторка ставить за мету, з'ясування питання суб'єктного складу договорів про розподіл спадщини. Однак розглядає його лише в якості відповідної ознаки досліджуваних договорів. Так, авторка зробила висновок, що сторонами договору про зміну черговості одержання права на спадкування та договору про зміну розміру частки у спадщині можуть бути виключно фізичні особи, визначені ст.ст. 1261-1265 ЦК України. Сторонами ж договору про поділ спадкового майна можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. А тому, доцільно було б більш детально висвітлити питання суб'єктного складу договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини.

2. В дисертаційному дослідженні досить багато уваги приділено тим змінам у чинне законодавство, які пропонуються авторкою. Тому зараз, коли йде активний процес збирання зауважень і пропозицій до ЦК України, вбачається за доцільне зазначені пропозиції до Цивільного кодексу України оформити окремим додатком і відправити на адресу Робочої групи з питань рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України.

3. Цікаво було б провести порівняльний аналіз законодавства стосовно договірної розподілу спадщини в Україні та інших зарубіжних країнах. На підставі такого порівняльного дослідження віднайти спільне і відмінне у правовому регулюванні, врахувати іноземний досвід для вдосконалення вітчизняного цивільного законодавства.

4. При характеристиці змісту договорів між спадкоємцями про розподіл спадщини авторка детально визначає рекомендований перелік відомостей, які нотаріусу доцільно включати у текст досліджуваних договорів. Однак не визначає конкретні права та обов'язки сторін договорів.

5. Авторка підкреслює, що підстави припинення цивільно-правового зобов'язання наведені у Гл. 50 ЦК України «Припинення зобов'язання», зокрема це: припинення зобов'язання виконанням (ст. 599 ЦК України); припинення зобов'язання переданням відступного (ст. 600 ЦК України); припинення зобов'язання зарахуванням (ст. 601 ЦК України); припинення зобов'язання шляхом зарахуванням у разі заміни кредитора (ст. 603 ЦК України); припинення зобов'язання за домовленістю сторін, у тому числі шляхом новації (ст. 604 ЦК України); припинення зобов'язання прощенням боргу (ст. 605 ЦК України); припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі (ст. 606 ЦК України); припинення зобов'язання неможливістю його виконання (ст. 607 ЦК України); припинення зобов'язання смертю фізичної особи (ст. 608 ЦК України); припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи (ст. 609 ЦК України).

При цьому, посилаючись на обмежений обсяг дисертаційного дослідження авторка пропонує розглянути припинення зобов'язання щодо розподілу спадщини виконанням (ст. 599 ЦК України) та припинення зобов'язання за домовленістю сторін, у тому числі шляхом новації (ст. 604 ЦК України). У зв'язку з цим, цікавим було б дослідження і інших підстав припинення зобов'язання щодо розподілу спадщини.

Разом із тим, висловлені зауваження є певною мірою дискусійними й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Ю.Є. Зінкевич як такі, що не стосуються концептуальних положень дисертації та не зменшують належний рівень рецензованого дослідження.

Загальний висновок по дисертації

Дисертація Юлії Євгенівни Зінкевич на тему «Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини» є завершеним самостійним науковим

дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного права задачі, а саме договірного розподілу спадщини між спадкоємцями.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Окремо в роботі запропоновано актуальні теоретичні підходи та сформульовано практичні пропозиції щодо шляхів удосконалення договірного розподілу спадщини між спадкоємцями. Викладені в дисертації рекомендації щодо удосконалення національного законодавства та правозастосування є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли відображення у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані авторкою дисертації, кількість і якість яких відповідає чинним вимогам щодо публікацій.

Авторкою опрацьовано значну кількість вітчизняної фахової літератури з теми дисертації. Існуючі в юридичній літературі теоретичні положення, що стосуються досліджуваної теми, були дисертанткою належним чином критично проаналізовані та на цій основі зроблені відповідні пропозиції з удосконалення національного законодавства та правозастосування.

Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених авторкою у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. З огляду на викладене, дисертаційна робота Ю.Є. Зінкевич є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Підсумовуючи вищезазначене, є всі підстави вважати, що дисертація Юлії Євгенівни Зінкевич на тему «Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини» за змістом, обсягом, оформленням і науковою новизною

відповідає вимогам п.10 Порядку про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її авторка, Юлія Євгенівна Зінкевич, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та
господарського права і процесу
Міжнародного гуманітарного університету

Л.В. Діденко

Підпис завідувача

Завідувач канцелярії

В.О.Горбаньова